

УДК 821.161.2.09“18”Я.Головацький:82.09Т. Шевченко

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО

Мирослава ЦИГАНИК

*Кафедра театрознавства,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
тел.: (+380322) 239 41 97, e-mail: fkultart@mail.ru*

Проаналізовано вплив творчої спадщини Т. Шевченка на активіста галицького національного відродження, першого очільника кафедри української (руської) словесності у Львівському університеті Я. Головацького в контексті особливостей тенденцій літературного процесу ХІХ ст. Акцентовано на творчій співпраці побратима М. Шашкевича зі західними та східними літераторами й громадськими діячами. Окреслено масштаб обізнаності Я. Головацького з літературним доробком Т. Шевченка та простежено її вплив на формування лекцій “Три вступительні преподаванія о рускій словесності”.

Ключові слова: Тарас Шевченко, літературна творчість, культурне відродження, творча спадщина, народність.

ХІХ ст. увійшло в історію України як епоха національностей. “Ідея найбільш освічених людей – здобула щораз ширші круги жерців і нарешті стала більше або менше свідомим змаганням цілих слов’янських народів” [2, с. 48]. Саме в той час судилось народитися великому пророкові України – Тарасу Шевченку. Вшановуючи 200-ліття від дня народження генія-революціонера, великого народного поета, художника й мислителя, піднімається і питання зв’язин між персоналіями. Адже 29 жовтня 2014 р. 200-ті роки від дня народження члена славетної “Руської трійці”, українського фольклориста, етнографа, мовознавця, поета, публіциста, літературознавця, перекладача та громадського діяча – Якова Головацького.

З цього погляду варто відзначити, яку роль відіграла творчість Т. Шевченка на активіста галицького культурного пробудження, першого очільника кафедри української (руської) словесності у Львівському університеті Я. Головацького.

У 30-х роках ХІХ ст. Я. Головацький став учасником гуртка “Руська трійця”, разом із М. Шашкевичем, І. Вагилевичем, Г. Ількевичем та іншими молодими ентузіастами, яких захопили ідеї слов’янського єднання, утвердження національної самосвідомості. В колі однодумців Я. Головацький багато читав – особливу увагу приділяв виданням з історії та мовознавства слов’янських авторів, добре володів церковнослов’янською, старогрецькою, латинською, німецькою, польською, російською, чеською, словацькою та південнослов’янськими мовами.

Зважаючи на тодішнє політичне становище й адміністративний поділ сучасної України національний світогляд Я. Головацького частково формувався під впливом

західних сусідів. Зокрема ідеї національного відродження слов'янських народів суттєво позначилися на фольклористичній активності Я. Головацького й членів “Руської трійці”. Цей напрям його діяльності розглянуто в контексті співпраці з польськими (З. Доленгою-Ходаковським, В. Залеським, К. Войціцьким, Ж. Паулі), чеськими (К. Запом, Я. Коубеком, П. Шафариком, В. Ганкою, Ф. Яхімом), словацькими (Я. Колларом), хорватськими (Ф. Курелацом), словенськими (Ф. Міклошичем), сербськими (Г. Петровичем, Т. Павловичем). Значний вплив на формування наукових поглядів Я. Головацького мали праці російських учених і літераторів. На початку своєї творчої діяльності члени “Руської трійці” намагалися знайти або виписати російські книги. Я. Головацький зазначав, що він відшукав “Русскую граматику” Г. Гейна та декілька книг Г. Державіна [7, с. 198]. Також Я. Головацький з великими труднощами виписав “Историю Малороссии” Бантиш-Каменського, проте не зумів дістати “Русской истории” Н. Полевого, “Українских песен” М. Максимовича, “Запоржской старины” І. Срезневського [7, с. 198].

Активно Я. Головацький співпрацював із діячами Східної України, зокрема з П. Лукашевичем – етнографом і лінгвістом-любителем, видавцем збірника “Малороссийские и червонорусские песни” (1836 р.) та відомим представником харківської школи романтиків І. Срезневським, якому присвячує вірш “Руський з руським повстрічався” (1842 р.). Чимале значення для Я. Головацького і “Руської трійці” зокрема мали зв’язки з українським фольклористом, істориком, філологом, етнограф та поетом М. Максимовичем та взаємини з професором Московського університету, видатним етнографом і літературознавцем О. Бодянським, який доклав чималих зусиль, щоб у світ вийшов чотиритомник Я. Головацького “Народныя песни Галицкой и Угорской Руси”.

Ця співпраця стала важливою віхою для вивчення науково-літературних зв’язків Я. Головацького як зі загальнослов’янським культурним процесом свого часу так і відкрила можливості охарактеризувати здатність ученого аналітично та критично оцінити тогочасне літературне життя всіх українських земель.

Про те, що Я. Головацький сприймав Східну і Західну Україну як єдину й суверенну державу та прагнув до співпраці із східними колегами, всіляко наголошуючи її значущість, свідчать рядки з вірша “Братові з-за Дунаю”:

Тільки ви, сердечні
Вкраїнські орлята,
Діти одной крові, –
Ви наша отрада!
От так, любий брате:
Гаразд і недолю,
Щастя і неволю,
Всі клопоти і труди –
Разом поділяти...

Легше серцю буде! [12, с. 222–223]

Поділяли громадську позицію Я. Головацького і його побратими. У листі від 1 липня 1843 р. І. Вагилевич писав до Я. Головацького: “Тішить мене, що Ти гаразд труждаєшся в літературі, по своїй партії, яку від бога маєш. І наші країни виступлять в жизнь європейську як народ, уцивілізований прикметно до духу и потреби веремня. <...> Я хочу скоро кінчити “Символіку” і “Праздник Коляда”, але перед ще узнав-єм за конечне потрібне іздати сочиненіє “Статьи о южнорусском языке”.

Міг би і Ти мені дещо в тім помочи, аби-сь прислав деякі свойства южноруського языка в Уграх і слів із кілька десятков. Также дещо короткого, повного опису, стих із якої книги, що я її не маю, наприклад, книжки: повісті Г. Квітки, стихотворення Гулака-Артемівського, Т. Шевченка “Кобзар” і “Гайдамаки”, [І.] Котляревського “Енеїда” і пр[оче], Добре би було, аби-сь написав і оцінку кожного сочинення, а я на Тебе ся покличу...” [12, с. 206].

У своїй статті ““Ластівка”. Сочинения на малороссийском языке” Я. Головацький писав, що нові талановиті письменники із сусідньої і вільної України вслід за І. Котляревським обробляють ниву відквітлої словесності: “Від іздання першої часті незрівнянних повістей Основ’яненкових майже без перерви щороку появляються нові плоди то в стихах, то в прозі – содержания лірического, епіческого ба й драматического: Основ’яненко, Карпенко, Купрієнко, Бодяньський із повістями виступають, Є. Гребінка, Т. Шевченко, Є. Галка, Могила, Тополя – із ліричними, драматичними сочиненнями, Срезневський – ізисканнями народної історії минулих часів, Максимович, Лукашевич, Бодяньський збірниками пісень приносять жертву в храмі народності” [12, с. 262].

Серед інших творів друкованих у “Ластівці” (1841 р.) Я. Головацький звернув увагу й на Т. Шевченка, чиє ім’я вже було йому відоме з “Кобзаря”. Чи було в Я. Головацького перше видіння Шевченкового “Кобзаря” (“Думи мої”, “Перебендя”, “Катерина”, “Тополя”, “Думка”, “До Основ’яненка”, “Іван Підкова”, “Тарасова ніч”) 1840 р., що стало початком нової епохи в історії української літератури, достовірно не відомо, але з вище поданого листа І. Вагилевича до Я. Головацького можемо припустити, що в побратима М. Шашкевича все-таки була ця книжечка. В альманасі Є. Гребінки “Ластівка” 1841 р. вміщено ранні поезії Т. Шевченка “Причинна”, “Вітре буйний”, “На вічну пам’ять Котляревському”, “Тече вода в синє море”, уривки з поеми “Гайдамаки”. Я. Головацький зазначав, що в творах Т. Шевченка “Вітре буйний”, “Причинна”, а особливо “На вічну пам’ять Котляревському” “показуються особливо глибоке чувство і дар прекрасного народного вислову і буйного ізображення” [12, с. 263]. У своїй статті автор писав, що “із винятків і поему [Т. Шевченка] “Гайдамаки” тяжко осудити – лише дають догадатися о красотах цілості”. Очевидно, що в моменти написання цієї статті Я. Головацький не мав повного видання поеми “Гайдамаки” Т. Шевченка, яка вийшла окремою книжкою того ж року. Проте можливо, що до 1 липня 1843 р. Я. Головацький міг мати в своїй домашній бібліотеці поему великого Кобзаря, про що було відомо І. Вагилевичу. Згодом деякі поезії Т. Шевченка були вміщені в альманасі “Молодик” (1843); окремо вийшли поеми “Гамалія” (1844) і “Тризна” (1844), які ймовірно могли потрапити до рук Я. Головацького, проте жодної згадки про це не вдалося відшукати.

Проте Т. Шевченку було відомо про “Русалку Дністровую”, яку гурток “Руська трійдця” видав у Будимі 1837 р. У листі від 3 жовтня 1843 р. П. Лукашевич писав І. Вагилевичу: “Коли Вашу листину получив, той час з паном Шевченком читовали Вашого “Мадея”, що есте напечатали в Будимі. Дуже жалко, що такову поезію народную оставили. Дарите нас чистою мовою бескидською, бо вона наша прадідівська. Ще не мало би нам услуг оказали, коли би описали весь народ руський, живущий в Карпатах, з їх обичаями, преданіями і наріччями...” [1, с. 310–312].

Поданий вище матеріал люструє, що Я. Головацький був добре ознайомлений із культурними подіями Східної України, зокрема Києва і Харкова [12, с. 307–308], отримував нові книжкові видання своїх земляків по той бік Дніпра (“Енеїду”,

“Наталку Полтавку” І. Котляревського, “Марусю” Г. Квітки-Основ’яненка [11, с. 127], вірші С. Гулака-Артемівського, “Ластівку” (1841 р.) Є. Гребінки [12, с. 262], “Кобзаря” Т. Шевченка), друкувався на сторінках “Киевлянина” та мав можливість через своїх східних товаришів популяризувати діяльність “Руської трійці” в наукових колах України й Росії [8, с. 32].

Після смерті М. Шашкевича 1843 р. Я. Головацький не припиняв своєї праці в напрямку українського відродження, активно працював над виданням чотиритомника “Народные песни Галицкой и Угорской Руси”, видавав разом з братом альманах “Вінок русинам на обжинки” та написав низку статей серед яких “Народні сербські пісні”, “Іван Котляревський”, “О житті і сочиненнях Грицька Основ’яненка”, “Пам’яті Маркіяну-Руслану Шашкевичу.

Під час революційних подій 1848 р. Я. Головацький займав активну громадську позицію та всіляко підтримував український народ у прагненнях до національної незалежності. У результаті чого йому вдалося зайняти кафедру української (руської) мови і літератури у Львівському університеті. Наукова і творча діяльність першого очільника кафедри руської (української) словесності була дуже плідною, передусім на початках своєї діяльності – приблизно до 1850 р., коли він ще не перейшов на москвофільські позиції. У 1849 р. вчений видав “Граматику руського язика”, в якій основою наукового аналізу послужив не галицький діалект, а власне українська мова. Початком 1849 р. датовано його “Три вступительні преподаванія о рускій словесності” [6].

На той період автор “Кобзаря” став відомою постаттю як серед петербурзької інтелігенції 40-х рр., так і на батьківщині. Т. Шевченко входив у кола гуртка Є. Гребінки в Росії, виступив одним із засновників Кирило-Мефодіївського товариства в Києві. Його твори розліталися по усіх українських землях, чим збудували свідомість усієї нації, піднімаючи її до національної боротьби. Тому цілком очевидно, що така сила духу Шевченкового слова не могла не сколихнути й Галичину.

Зважаючи на те, що Я. Головацькому була доступна поезія Т. Шевченка, цілком закономірним був би той факт, що слово Кобзаря мало звучати і з кафедри української словесності у Львівському університеті.

Лекції “Три вступительні преподаванія о рускій словесності” Я. Головацького містили прогресивні погляди на основні етапи розвитку історії української літератури. Вчений акцентував на проблемі народності, визнання за кожним народом його неповторності та індивідуальності: “всякий народ має своє особене налічье (фізіологію), свої особені нравственості (моральні) і фізичні питомності, живе своєю особливою жизнью” [6, с. 1]. Перший завідувач кафедри руської словесності зробив спробу виділити окремі періоди у розвитку нашої літератури, проте це було не зовсім оригінальною концепцією вченого, на думку М. Гнатюка, “ця періодизація спирається на ту періодизацію, що її висунув М. Костомаров у статті “Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке” (1844)” [3, с. 483–487].

Лекції містять погляди Я. Головацького на етапи розвитку української літератури. До кінця 1848–1849 навчального року Я. Головацький прочитав дуже цікавий (з огляду на зміст) курс лекцій “Історія української словесності”, в котрому головну увагу звертав на особливості давніх етапів розвитку української літератури, майже не торкаючись сучасного її стану. Я. Головацький виділив такі три періоди розвитку української літератури:

- 1) від хрещення Русі 988 р., тобто X ст. – до половини XIV ст. – захоплення українських земель поляками;
- 2) половина XIV ст. – до І. Котляревського;
- 3) від І. Котляревського.

Перша лекція була прочитана 18 січня 1849 р. У цій лекції Я. Головацький говорив, що час збудив русинів до нового розумового життя, а нові його пагони виростають зі старожитнього кореня народного побуту: “важливо пізнати нині колії, які пройшла словесність руська, щоб тим краще побачити теперішнє становище словесності перед лицем спів племянників – слов’янських і інших європейських народів, щоб тим докладніше можна було розглядати дорогу, куди він в дальшій розвою стремитися повинен, аби зблизитися до цілі, котра му Всевишнім призначена” [6, с. 1]. У своїй праці вчений відвів особливе місце молоді, з гіркотою дорікав вищим верствам руської суспільності за відступ від заповідей батьків, зраду звичаїв і мови свого народу. Правду слід шукати серед простого селянського люду, який змінюється, як деревина, яка товстіє, нову кору одягає, але заглянувши глибше, можна побачити пласт за пластом, щороку обкладений аж до самого осереддя ядра [4].

Відтак, одним із прогресивних положень праці Я. Головацького є думка про те, що українська мова і література закорінені на проблемі народності, яка є душею “племиного бытия, котрим нарід дає ознаку життя свого родимого, а з нею мови и літератури” [6, с. 3]. У контексті цієї проблеми Я. Головацький важливе місце відводив усній словесності, яка, на відміну від словесності писаної, цілком вільна від чужих, сторонніх впливів, а тому вона своя, рідна, не позичена і є плодом свого народу, своєї землі: “она виражає ся в его обрядах, обычаях, в преданиях старины и народной поэзии” [6, с. 3]. Тому усна словесність вкрай важлива для розуміння свого народу, бо вона захована в пам’яті народу, є істинним вираженням народної віри, народної мови, розумового розвитку і морального стану народу. За словами вченого, народна словесність є показником не лише духовного, а й культурного рівня розвитку народу. Коріння української пісні він радив шукати в давньому побуті слов’янських народів

Друга лекція Я. Головацького відбулася 20 січня 1849 р і була цілком присвячена розглядові рідної писемності. Про цей період автор зазначав: “Наша Русь южна називала ся преимущественно Русью – она сосредоточила племена розлічніи въ едно – ієрархія духовная въ томъ же стольномъ Києві зв’язала також въ единство народне” [6, с. 7].

Велике значення вчений приділяв “Слову о полку Ігоревім”, вважаючи цю поему піснею, унікальною пам’яткою нашої давньої писемності, яка бездоганними фарбами поетичності представляє точний образ того часу [5]. На його думку, “Слово о полку Ігоревім” є “поетическое вираженіе современной ей жизни Руского Юга, есть плод древней поэзии нашей, и вместе с тем первообразом для последующей нашей своенародной поэзии, особенно Южно Русской” [5].

Третя лекція відбулася 25 січня 1849 р. В ній науковець розглянув основні тенденції другого періоду історії української літератури. Окрім цього, в лекції проаналізовано найновіший період у розвитку літератури від вступу у літературу І. Котляревського до 40-х років XIX ст. Характерною особливістю цього етапу розвитку української словесності Я. Головацький слушно вважав відсутність традиційної для деяких європейських літератур боротьби класиків і романтиків. У контексті характеристики тенденцій цього періоду української літератури

дослідник аналізував творчість Г. Квітки-Основ'яненка, М. Костомарова, А. Метлинського, Л. Боровиковського, Є. Гребінки. Лектор говорив про зв'язок процесів на східно- та західноукраїнських землях. У той же час, коли на сході України з'являються названі вище письменники, то на заході початок національного відродження Я. Головацький пов'язував з кінцем XVIII ст., коли у Львівському університеті були засновані богословська і філософська кафедри, зокрема із українською мовою викладання.

“Три вступительніі преподаванія о руской словесности” свідчили про щире прагнення молодого професора прислужитися своєму народові на ниві його національного відродження. Це засвідчили й наступні лекції вченого, серед них – “Іван Котляревський”, яку можна вважати продовженням вступних. Яків Федорович захоплювався творчістю автора “Енеїди”, вказував на художні особливості його творів. Я. Головацький сприяв у друкуванні “Енеїди” І. Котляревського у Відні. За Я. Головацьким, цим своїм твором І. Котляревський обробив книжну мову, використав народну простоту, врешті, зробивши революційний крок – усе, що було народним, не могло бути книжним. У статті “Іван Котляревський” автор зазначив, що дорогоцінне ім'я І. Котляревського назавжди збережеться в народній пам'яті, як народна пісня, котра не умирає ніколи [12, с. 284]. Я. Головацький звернув увагу на поширеність творів І. Котляревського в Галичині. Головною заслугою цього письменника дослідник вважав “захованне багато прекрасних пам'ятників народної української поезії [...] вказання дороги до світлого пізнання життя-буття і обычаїв малоруских, що zostавив своїм наслідникам” [12, с. 285].

У 1850 р. Я. Головацький видав “Читанку” М. Шашкевича. Високо цінуючи його поетичний талант (“він був істинний поет з високим даруванням” [12, с. 267]) та його працю на літературній ниві (“він сам за десятьох робить, хоч, може, такої признаки нема” [12, с. 270]), Я. Головацький водночас ставив питання про повне видання Шашкевичевих творів. За словами Я. Головацького, свою “Читанку”, книжку для читання в народних руських училищах, М. Шашкевич написав, бачачи великий недостаток навчальних книжок для народу [12, с. 267]. “Кажеш приятелю, що простим язиком нашим не можна, лиш о домашніх, щоденних речах бесідувати, що руський народний язик зовсім не спосібний до вираження вищих понять. От тобі показав живим приміром Шашкевич, як можна звестися високо, як можна своїм наріччям, без чужої примішки, і найвищі поняття о Бозі гладко виговорити – та ще як сильно, як мудро, як положительно, основно” [12, с. 269], – писав Я. Головацький у примітках до “Псалъм Русланових”. Та видавши читанку, професор Львівського університету багато з якими думками свого побратима не згоджувався, тому Я. Головацький й написав свою граматику, яку видав швидше, ніж М. Шашкевича.

На жаль, через деякий час Я. Головацький цілком змінив свою політичну орієнтацію. Причину такої різкої зміни поглядів намагалося з'ясувати чимало дослідників, адже через це наш народ втратив талановитого ученого. К. Студинський так писав з цього приводу: “Що повело Я. Головацького до об'єдинительного табору, ми не можемо, напевне, сказати. Чи був це акт вдячності для Зубрицького, який, без відомости Головацького, вніс від його імени просьбу о професуру і в сей спосіб видвигнув його на се становисько, чи відіграв тут вплив Зубрицького або Погодіна, чи склалися на те політичні події, – все те для нас поки що невияснено” [10, с. CXLIV]. Вже зараз із огляду на тогочасні історичні та політичні події, можна припустити, що Я. Головацького спіткало велике розчарування у всіх своїх

молодечих прагнення, він втратив зв'язок із колом українспрямованих однодумців та потрапив у москвофільське оточення. Тому, на превеликий жаль, слово Т. Шевченка за часів викладання Я. Головацького так і не прозвучало з кафедри руської (української) словесності у Львівському університеті.

Список використаної літератури

1. *Возняк М.* У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича. Нові розвідки про діяльність його гуртка : у 2 ч. / М. Возняк. – Львів : Накладом Богословського наук. тов-ва, 1935 – 1936. – 324 с.
2. *Возняк М.* Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії. – Львів, 1924. – 180 с.
3. *Гнатюк М.* Проблеми періодизації української літератури у історико-літературних працях Я. Головацького та О. Огоновського / М. Гнатюк // Шашкевичіана. – 2004. – Вип. 5–6. – С. 483–487.
4. *Головацький Я.* Введення в історію літератури / Я. Головацький; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника; Відділ рукописів; Фонд Я. Головацького. – П 60. – Спр. 845. – Арк. 4.
5. *Головацький Я.* Матеріали до історії української літератури / Я. Головацький; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника; Відділ рукописів; Фонд Я. Головацького. – П 29. – Спр. 590. – Арк. 10.
6. *Головацький Я.* Три вступительні преподаванія о руской словесности. / Я. Головацький. – Львів, 1849. – 30 с.
7. *Головацький Я.* Литературные занятия / Я. Ф. Головацкий // Литературный сборник. – Львів, 1886. – Вип. II. – С. 198–199.
8. *Матисякевич З.* Український історик Яків Головацький / З. Матисякевич. – Львів : Літопис, 2002. – 152 с.
9. *Савченко Ф.* Листування Якова Головацького з Осипом Бодянським (1843–1876 рр.) / Ф. Савченко // За сто літ : матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття. – Харків ; К., 1930. – Кн. 5. – С. 121–169.
10. *Студинський К.* Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835 – 49 / К. Студинський. – Львів : Наук. тов-во ім. Т. Шевченка, 1909. – СХХХVIII + 463 с.
11. *Студинський К.* Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850 – 62 / К. Студинський. – Львів : Наук тов-во ім. Т. Шевченка, 1905. – СLXI + 592 с.
12. *Шашкевич М.* Твори / Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький ; [упор. М. Й. Шалата]. – К. : Дніпро, 1982. – 367 с.

Стаття надійшла до редколегії 18.04.2014

Прийнята до друку 22.05.2014

**TARAS SHEVCHENKO IN SCIENTIFIC ACTIVITIES
YAKIV HOLOVATS'KYI****Myroslava TSYGANYK***The Ivan Franko National University of L'viv,
1, Universitets'ka str., L'viv, Ukraine, 79000*

The article analyzes the role of artistic heritage Shevchenko activist Galician national revival, the first leader of the Department of Ukrainian (Ruthenian) literature at Lviv University Y. Holovats'kyi features in the context of trends in the literary process of the nineteenth century. The attention to creative collaboration with fellow M. Shashkevych Western and Eastern writers and public figures. Outlines the scope of awareness Y. Holovats'kyi literary achievements of Shevchenko and traced its influence on the formation of lectures «Three vstupytni prepodavaniya at Rusko literature».

Key words: Taras Shevchenko, literary works, cultural revival, artistic heritage, nationality.

**ТАРАС ШЕВЧЕНКО В НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЯКОВА ГОЛОВАЦКОГО****Мирослава ЦЫГАНЬК***Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Украина, 79000*

Проанализирована влєня творческого наследия Т. Шевченко на активиста галицкого национального возрождения, первого главы кафедры украинской (русской) словесности в Львовском университете Я. Головацкого в контексте особенностей тенденций литературного процесса XIX в. Акцентировано на творческом сотрудничестве собрата М. Шашкевича с западными и восточными литераторами и общественными деятелями. Определены масштаб осведомленности Я. Головацкого с литературным творчеством Т. Шевченко и прослежено ее влияние на формирование лекций «Три вступительни преподавания о русской словесности».

Ключевые слова: Тарас Шевченко, литературное творчество, культурное возрождение, творческое наследие, народность.